

UTVRĐIVANJE DOPRINOSA OŠTEĆENOG U POSTUPCIMA ZA NAKNADU ŠTETE SA KARAKTERISTIČNIM PRIMERIMA IZ SUDSKE PRAKSE

Apstrakt

Institut doprinosa oštećenog predstavlja jedno od najsloženijih pitanja odštetnog prava, budući da neposredno utiče na obim građanskopravne odgovornosti i visinu dosuđene naknade štete. U radu se analiziraju normativni i praktični aspekti primene ovog instituta kroz sudsku praksu Republike Severne Makedonije, sa posebnim osvrtom na saobraćajne nezgode kao najčešći izvor sporova za naknadu štete. Istraživanje ukazuje na potrebu jasnog razgraničenja činjeničnih pitanja, koja mogu biti predmet veštačenja, od pravnih pitanja koja su u isključivoj nadležnosti suda. Analiza sudskih odluka pokazuje da neujednačeni kriterijumi za ocenu doprinosa oštećenog mogu dovesti do različitih pravnih ishoda u uporedivim slučajevima, čime se dovode u pitanje pravna sigurnost i predvidljivost sudske zaštite. Rezultati istraživanja potvrđuju potrebu za ujednačavanjem sudske prakse i doslednijom primenom standarda za utvrđivanje doprinosa oštećenog radi ostvarivanja pravične naknade štete i jačanja pravne sigurnosti.

Ključne reči: *naknada štete, doprinos, tužba, dokazna sredstva, podeljena odgovornost, pravna sigurnost.*

**„Tužba je stanje u kojem pravo napušta togu
da bi obuklo vojničku uniformu.“**

– Roberto Mangabeira Unger (brazilski filozof, pravnik i političar, rođen 24. marta 1947. godine)

1. Uvod

Svaka ljudska delatnost može dovesti do štete. Lice koje pretrpi štetu ima pravo na obeštećenje. U savremenom svetu većina sudskih postupaka utiče na utvrđivanje vrste i visine štete, što određuje iznos obeštećenja. Osigu-

* Andrej Dimovski, doktorand, sudija, Osnovni građanski sud Skoplje, andrej82@gmail.com.

ranje kao institucija predstavlja jedan od oblika odbrane i zaštite čoveka i njegove imovine. Različite oblike osiguranja nalazimo još pre više milenijuma. U drugoj polovini XIX i početkom XX veka već se govori o modernom i naučno zasnovanom osiguranju, a u istom periodu nastaju velike i po svim osnovama organizovane osiguravajuće kompanije. U makedonskom pravnom poretku, pravni okvir za osiguranje predviđen je u Zakona o obligacionim odnosima (GlavaXXX, član 953–1021), Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju i Zakonu o superviziji osiguranja.

Pravo na zaštitu ličnih prava predviđeno je članom 9a Zakona o obligacionim odnosima. Pod ličnim pravima podrazumevaju se: pravo na život, telesno i duševno zdravlje, čast, ugled, dostojanstvo, lično ime, privatnost ličnog i porodičnog života, sloboda, intelektualno stvaralaštvo i druga lična prava. Zaštitu ovih ličnih prava imaju i pravna lica, s tim što se razlika ogleda u tome što nemaju zaštitu onih prava koja su povezana sa biološkom suštinom fizičkog lica. Kod pravnih lica najčešće se štite pravo na dobar glas i ugled, odnosno zaštita firme, poslovne tajne, slobode preduzetništva i drugih ličnih prava tih lica.

Institut doprinosa oštećenog nastanku štete predstavlja jedno od najznačajnijih pitanja savremenog odštetnog prava, budući da se njime ostvaruje ravnoteža između načela pune naknade štete i načela pravičnosti.¹⁾ Polazeći od ideje da niko ne može ostvariti pravnu zaštitu za štetne posledice koje je sam prouzrokovao ili njihovom nastanku bitno doprineo, savremeni pravni sistemi prihvatili su mogućnost umanjenja naknade štete kada postoji uzročna veza između ponašanja oštećenog i nastale štete.²⁾ Takvo rešenje prisutno je kako u kontinentalnim građanskopravnim sistemima, tako i u savremenim međunarodnim izvorima privatnog prava. Blasé i Höttler ukazuju da načelo smanjenja naknade zbog ponašanja oštećenog predstavlja opšteprihvaćeni standard evropskog privatnog prava, sadržan u Principima evropskog ugovornog prava (PECL) i UNIDROIT principima međunarodnih trgovačkih ugovora (UPICC)³⁾, dok nemačko, francusko i švajcarsko pravo već decenijama poznaju razvijene mehanizme raspodele odgovornosti između štetnika i oštećenog.⁴⁾

U pravnoj teoriji zemalja bivše Jugoslavije institut doprinosa oštećenog zauzima posebno mesto. Vuković ističe da se odgovornost za štetu ne može pravilno oceniti bez sagledavanja ponašanja svih učesnika štetnog događaja, jer pravična raspodela štetnih posledica zahteva da svako snosi posledice sopstvenog doprinosa.⁵⁾ Slično tome, Salma naglašava da se doprinos

1) Klarić P., *Odštetno pravo*, Zagreb, 2003.

2) Salma J.: *Obligaciono pravo*, Novi Sad, 2007; Anti O.: *Obligaciono pravo*, Beograd, 2009.

3) Blasé F., Höttler P.: *Remarks on the Damages Provisions in the CISG, Principles of European Contract Law (PECL) and UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (UPICC)*, December 2004.

4) *Bürgerliche Gesetzbuch*, 1896 (new version by promulgation of 2 January 2002 I 42, 2909; 2003, 738; last amended by Article 2 (16) of the statute of 19 February 2007 I 122).

5) Vuković M.: *Odgovornost za štete*, Zagreb, 1971

oštećenog zasniva na načelu savesnosti i poštenja, koje zahteva od svakog lica da preduzima razumne mere radi zaštite sopstvenih dobara i interesa. Antić ukazuje da doprinos oštećenog ne predstavlja samostalan osnov odgovornosti, već korektivni institut kojim se određuje pravičan obim naknade štete u skladu sa okolnostima konkretnog slučaja. Upravo zbog toga procena doprinosa oštećenog podrazumeva složeno vrednovanje činjeničnih i pravnih okolnosti, pri čemu sud mora utvrditi ne samo postojanje uzročne veze između ponašanja oštećenog i štete, već i intenzitet tog doprinosa.

Poseban značaj navedena pitanja imaju u sudskoj praksi, naročito u sporovima za naknadu štete nastale u saobraćajnim nezgodama. Primeri koji se odnose na nekorišćenje sigurnosnog pojasa, pristajanje na vožnju sa alkoholisanim vozačem, nepropisno kretanje pešaka ili ponašanje putnika koje utiče na povećanje štetnih posledica pokazuju da utvrđivanje doprinosa oštećenog često predstavlja jedno od ključnih spornih pitanja u postupku.⁶⁾ Istovremeno, različiti pristupi sudova u oceni stepena doprinosa oštećenog mogu dovesti do neujednačene sudske prakse i smanjenja pravne sigurnosti. Stoga je cilj ovog rada da, kroz analizu teorijskih polazišta, relevantnih zakonskih rešenja i karakterističnih primera iz sudske prakse, ispita kriterijume za utvrđivanje doprinosa oštećenog i ukaže na mogućnosti za dosledniju i predvidiviju primenu ovog instituta u postupcima za naknadu štete.

2. Utvrđivanje doprinosa oštećenog u postupcima za naknadu štete

2. 1. Pojam obligacionih odnosa sa prouzrokovanjem štete

Osnovna procesna pretpostavka za podnošenje tužbe zbog prouzrokovane štete jeste da je za određeno lice nastupila materijalna ili nematerijalna šteta. Kada govorimo o šteti, njen pojam određujemo na osnovu odredaba Zakona o obligacionim odnosima (član 142), prema kojima se pod štetom podrazumeva umanjeње imovine oštećenog, odnosno takozvana obična šteta, kao i sprečavanje njenog uvećanja, odnosno takozvana izmakla korist, te povreda ličnih prava, odnosno nematerijalna šteta.

Posebnu vrstu obligacija predstavljaju one koje nastaju prouzrokovanjem štete. Obligacioni odnos koji nastaje prouzrokovanjem štete jeste takav odnos iz kojeg za jednu stranu proizlazi pravo da od druge strane zahteva naknadu pričinjene štete, dok za drugu stranu proizlazi obaveza da tu štetu nadoknadi.

Posledice nekog štetnog, protivpravnog i neposrednog dejstva naziva ju se štetom. Šteta kao pravna činjenica predstavlja određenu okolnost koja dovodi do nastanka, promene ili prestanka obligacionih odnosa. Šteta se može prouzrokovati na različite načine: činjenjem, nečinjenjem, propuštanjem ili trpljenjem. Prema svojim pravnim obeležjima, šteta predstavlja povredu nekog subjektivnog prava ili pravnog interesa.

Kao i kod drugih vrsta obligacionih odnosa, za nastanak obaveze naknade štete neophodno je postojanje subjekata – strana u odnosu. Kod prou-

6) *Ibid*

zrokovanja štete to su štetnik i oštećeni. Konkretno lice koje je izvršilac radnje kojom je šteta prouzrokovana predstavlja faktičkog štetnika. Otuda, za naknadu štete odgovara lice koje je neposredni prouzrokovač štete. Na primer, lice koje je u postupku pred krivičnim sudom oglašeno krivim i kažnjeno za krivično delo „Laka telesna povreda“ ili krivično delo „Teška telesna povreda“ može odgovarati u građanskom postupku za naknadu štete, budući da će tužba za naknadu štete oštećenog biti usmerena neposredno protiv konkretnog učinioca krivičnog dela.

S druge strane, za štetu može odgovarati i subjekt koji nije neposredni štetnik koji je štetu prouzrokovao. U tom slučaju ne mora postojati podudaranje između ličnosti subjekta koji je štetu prouzrokovao i subjekta koji za štetu odgovara. Na primer, u postupku za naknadu štete prouzrokovane saobraćajnom nezgodom odgovaraće društvo za osiguranje koje je izdalo polisu osiguranja od autoodgovornosti (AO), u okviru utvrđenog doprinosa odgovornosti štetnika, a ne (uvek) i lice čijom je krivicom nastala saobraćajna nezgoda. Oštećeni je subjekt obligacionog odnosa koji nastaje prouzrokovanjem štete, odnosno lice kome je šteta pričinjena, te se u obligaciji pojavljuje kao poverilac. Na strani oštećenog može se pojaviti kako fizičko, tako i pravno lice.

Opšti uslovi za nastanak obligacionog odnosa iz prouzrokovanja štete jesu štetna radnja, šteta i uzročno-posledična veza između štetne radnje i štete. Štetna je ona radnja kojom se oštećenom prouzrokuje šteta. Ona predstavlja prvi opšti uslov za nastanak obligacije. Šteta može biti prouzrokovana određenim činjenjem ili propuštanjem radnje, odnosno predmetom ili obavljanjem opasne delatnosti koja predstavlja izvor povećane opasnosti. Da bi se određene radnje kvalifikovale kao štetne, potrebno je da budu protivpravne i da dovedu do prouzrokovanja štete oštećenom.

Osnovne pretpostavke za ostvarivanje prava na naknadu štete predviđene su članom 141. Zakona o obligacionim odnosima. Šteta predstavlja drugi opšti uslov za nastanak obligacije zbog prouzrokovanja štete. Uzročno-posledična veza (kauzalitet) između štetne radnje i nastale štete predstavlja treći opšti uslov za nastanak obligacije. Uzročna veza predstavlja konkretan odnos koji postoji između tačno određene štetne radnje i tačno određene štete, pri čemu je štetna radnja u tom odnosu uzrok, a šteta posledica proistekla iz tog uzroka. Svaka ljudska delatnost može za posledicu imati nastanak određene štete.

2. 2. Pokretanje postupka (tužba)

Tužba predstavlja parničnu radnju kojom tužilac (actor), pravno ili fizičko lice čije je pravo povređeno ili mu se ne priznaje, ističe zahtev pred sudom za pružanje pravne zaštite određene sadržine prema tuženom, za koga tužilac tvrdi da prema njemu nije dobrovoljno ispunio svoju građansko-pravnu obavezu. Tužba, prema navedenoj definiciji, predstavlja parničnu radnju kojom se daje impuls za vođenje parnice (član 175. Zakona o parničnom postupku). Prema cilju čijem je ostvarivanju usmerena, tužba predstavlja ofanzivnu procesnu radnju. Ona je rezultat dispozitivnog akta tužioca, budući da upravo on tužbom određuje granice raspravljanja i odlučivanja u parnici. Bez

tužioca nema ni parnice (*Nemo iudex sine actore*). Tuženi je ono lice, pravno ili fizičko, protiv kojeg je zahtev usmeren. Tužba predstavlja pismeni podnesak u kojem tužilac ističe svoj zahtev za pravnu zaštitu određene sadržine. Pored podneska, zahtev za pravnu zaštitu može se istaći i usmeno na zapisnik pred sudom, iako se u praksi u najvećem broju slučajeva tužba podnosi u formi podneska. Podnošenjem tužbe sudu omogućava se ostvarivanje zahteva sudskim putem, kroz postupak (parnicu). Za sud, kao državni organ, prijemom tužbe nastaje dužnost da, prema zakonom propisanom redosledu postupanja, ispita osnovanost zahteva sadržanog u tužbi i donese presudu kojom će taj zahtev usvojiti ili odbiti. Za dopuštenost raspravljanja po tužbi, pored opštih i posebnih pretpostavki koje moraju biti ispunjene, a koje se odnose na sud i predmet spora, tužilac mora imati stranačku sposobnost i procesno ovlašćenje (pravni interes) za vođenje parnice.

2. 3. Sadržina i obavezni podaci tužbe

Tužba, kao i svaki drugi podnesak, mora biti razumljiva i sadržati sve ono što je potrebno da bi se po njoj moglo postupati. Obavezni podaci koje mora sadržati svaka tužba propisani su odredbom člana 98. Zakona o parničnom postupku. Tužba mora sadržati navođenje okolnosti iz kojih proizlazi tužbeni zahtev, odnosno činjenice na kojima tužilac zasniva svoj zahtev – glavne i sporedne. To predstavlja tzv. istorijski osnov tužbe (teorija supstanciranja), prema kojoj je tužilac dužan da u tužbi navede samo činjenice na kojima zasniva svoj zahtev, odnosno pojedinačne činjenice na osnovu kojih je nastao tužbeni zahtev – činjenični osnov tužbe. Drugim rečima, tužilac nije dužan da iznese sve činjenice koje čine životni događaj iz kojeg je nastao spor koji je predmet postupka, već samo one koje su dovoljne da nastupi tražena pravna posledica.

Tužba mora sadržati i dokaze kojima se utvrđuju činjenice navedene u tužbi. Pri tome se navode samo dokazna sredstva: uviđaj, svedoci, veštaci i slično. Svedoci se identifikuju imenom, adresom i okolnostima radi čijeg se utvrđivanja predlaže njihovo saslušanje, dok je, kada se tužilac poziva na ispravu kao dokazno sredstvo, dovoljno da uz tužbu priloži njen prepis ili fotokopiju, kao i sporazum o mesnoj nadležnosti suda predviđen članom 63. stav 5. ZPP-a. Činjenice i dokazi predstavljaju obavezni deo svake tužbe, kako je propisano članom 176. stav 1. ZPP-a. Iz navedene odredbe proizlazi zaključak da za svaku činjenicu treba navesti dokazno sredstvo kojim se ona dokazuje. Nije pravilno da se u tužbi najpre navedu sve činjenice, a zatim da se, radi dokazivanja svih tih činjenica, predloži izvođenje određenih dokaza koji se grupno navode, bez označavanja kojim se dokazom utvrđuje koja činjenica.

Kada sastav suda ili pravo na izjavljivanje revizije zavisi od vrednosti predmeta spora, a predmet tužbenog zahteva nije novčani iznos, tužilac je dužan da u tužbi označi vrednost predmeta spora (član 176. stav 2. ZPP-a).

Najzad, tužba treba da sadrži određeni zahtev u pogledu glavne stvari i sporednih zahteva, odnosno tzv. *petitum* tužbe. On mora biti određen i precizno formulisan, kako bi se iz njega moglo utvrditi o čemu sud treba da donese presudu i kakva ona treba da bude. U tom smislu, tužbeni zahtev može se odrediti kao zahtev za donošenje presude sadržan i formulisan u tužbi. Svaka

tužba mora sadržati tužbeni zahtev, koji treba da bude jasno i konkretno određen, tako da doneta presuda predstavlja valjanu izvršnu ispravu. To znači da izrekom presude mora biti jasno i nedvosmisleno određeno šta tuženi treba da učini ili propusti. Precizno, potpuno i jasno određeni tužbeni zahtev predstavlja procesnu pretpostavku za uspešno meritorno odlučivanje. Iz petituma tužbe mora biti vidljivo da li se od suda traži da obaveže tuženog na određeno činjenje, trpljenje ili propuštanje (kondemnatorni zahtev), ili da utvrdi da određeno pravo ili pravni odnos postoji ili ne postoji, odnosno da je neka isprava istinita ili neistinita (deklaratorni zahtev), ili da konstituiše ili izmeni određeni pravni odnos (konstitutivni zahtev).

Fakultativni elementi tužbe jesu oni koje tužilac može, ali ne mora navesti u tužbi. Takav element predstavlja pravni osnov tužbe. Tužilac može u tužbi navesti pravni osnov, ali je sud dužan da postupa po tužbi i kada tužilac nije naveo pravni osnov tužbenog zahteva (član 176. stav 3. ZPP-a). U svakom slučaju, sud nije vezan za pravni osnov naveden u tužbi i dužan je da, prema načelu *lura novit curia* (Sud poznaje pravo), sam izvrši pravnu kvalifikaciju spornog odnosa. Podvođenje činjenica pod norme materijalnog prava predstavlja zadatak suda. Tužba može sadržati i sporedne zahteve (za oslobođanje od plaćanja troškova postupka, za obezbeđenje dokaza, za određivanje privremenih mera), koji takođe predstavljaju fakultativne elemente tužbe.

2. 4. Normativnopravni aspekti utvrđivanja doprinosa oštećenog

Pravni okvir za utvrđivanje doprinosa oštećenog predviđen je odredbom člana 181 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima. Naime, oštećeni koji je doprineo da šteta nastane ili da bude veća nego što bi inače bila ima pravo samo na srazmerno umanjenu naknadu štete. Kada nije moguće utvrditi koji deo štete potiče od radnje oštećenog, sud će dosuditi naknadu vodeći računa o okolnostima konkretnog slučaja. Poseban slučaj odgovornosti imalaca motornih vozila za štetu nastalu u saobraćajnoj nezgodi uređen je članom 164 navedenog zakona, kojim je propisano da se za štetu prouzrokovanu isključivom krivicom jednog imaoa primenjuju pravila o odgovornosti zasnovanoj na krivici. U slučaju obostrane krivice, svaki imalac odgovara srazmerno stepenu svoje krivice. Za štetu koju pretrpe treća lica (saputnici), imaoци motornih vozila odgovaraju solidarno, bez obzira na stepen svoje krivice.

3. Karakteristične odluke sudova u Republici Severnoj Makedoniji

**** U sporu za naknadu nematerijalne štete nastale kao posledica saobraćajne nezgode, od značaja je utvrditi da li je oštećeni koristio sigurnosni pojas, kako bi se ispitalo da li postoji njegov doprinos nastanku povreda i pretrpljene štete.***

U konkretnom slučaju, tužiteljka nije koristila sigurnosni pojas. Činjenica da je oštećena tužiteljka sedela na zadnjem sedištu nije od značaja za obavezu korišćenja sigurnosnog pojasa. Nekorišćenje sigurnosnog pojasa predstavlja mogući osnov za utvrđivanje doprinosa oštećene nastanku štete. S obzirom na to da tužiteljka u trenutku saobraćajne nezgode nije koristila sigurnosni pojas, sud je utvrdio njen doprinos u visini od 20% i zauzeo sta-

novište da joj pripada pravična novčana naknada umanjena za 20%, koliko je iznosio utvrđeni doprinos.⁷⁾

****Doprinos oštećenog može se ceniti samo kada se naknada štete određuje za lica učesnike u saobraćajnoj nezgodi koja su upravljala vozilima, ali ne i za treća lica koja su bila samo saputnici i ni na koji način nisu doprinela nastanku nezgode.***

Prvostepeni sud je delimično usvojio tužbeni zahtev tužiteljke, obavezujući tuženog da joj na ime naknade nematerijalne štete isplati ukupan iznos od 1.110.530,00 denara (oko 18.000 evra), uz obrazloženje da tužiteljka nije imala nikakav doprinos nastanku nezgode, budući da je bila saputnik u vozilu. Drugostepeni sud je ocenio da je prvostepeni sud doneo pogrešan zaključak u pogledu doprinosa učesnika u nezgodi i utvrdio doprinos vozača putničkog motornog vozila u kojem je tužiteljka bila saputnik u visini od 20%. Vrhovni sud je ocenio da je drugostepeni sud pogrešno primenio odredbe člana 181. stav 1. i 2. Zakona o obligacionim odnosima koje se odnose na doprinos oštećenog. Doprinos oštećenog u saobraćajnoj nezgodi može biti od značaja samo kada se naknada štete određuje za lica koja su kao učesnici u nezgodi upravljala vozilima, ali ne i za treća lica koja su bila samo saputnici i ni na koji način nisu doprinela nastanku nezgode. Iz tih razloga, Vrhovni sud Republike Makedonije je u tom delu preinačio presudu Apelacionog suda i dosudio tužiteljki prethodno umanjених 20%.⁸⁾

****Pitanje doprinosa učesnika u saobraćajnoj nezgodi predstavlja pravno pitanje koje je u nadležnosti suda, o kojem sud, na osnovu utvrđenih činjenica, odlučuje prema okolnostima svakog pojedinačnog slučaja.***

Vrhovni sud Republike Makedonije preinačio je presudu drugostepenog suda u delu koji se odnosi na utvrđeni doprinos oštećene tužiteljke i sam zaključio da doprinos oštećene iznosi 50%, te je na osnovu tako utvrđenog doprinosa odredio i visinu nematerijalne štete koju je dosudio tužiteljki. U svom obrazloženju Vrhovni sud navodi da nižestepeni sudovi nisu mogli, na osnovu saobraćajnog veštačenja koje je prvostepeni sud odredio u nedopuštenoj fazi postupka, a radi utvrđivanja doprinosa tužiteljke nastanku štete, zakonito odlučiti o procentu doprinosa oštećene. Prema stanovištu Vrhovnog suda, sud je taj koji, na osnovu utvrđenih činjenica, samostalno zaključuje da li postoji doprinos oštećenog nastanku štete i u kom obimu, kako bi primenom odredbe o podeljenoj odgovornosti iz člana 194. u vezi sa odredbom o doprinosu oštećenog iz člana 181. Zakona o obligacionim odnosima mogao odlučiti da li će dosuditi srazmerno umanjenu naknadu štete.⁹⁾

7) Presuda GŽ-1942/15 od 7. decembra 2015. godine Apelacionog suda u Bitolju, Presuda Rev.2 br. 267/2016 od 31. maja 2018. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije.

8) Presuda P-152/10 od 25. maja 2010. godine Osnovnog suda u Strugi, Presuda GŽ-2978/13 od 17. decembra 2013. godine Apelacionog suda u Bitolju, Presuda Rev.2 br. 228/14 od 3. februara 2015. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije.

9) Presuda GŽ-2005/14 od 10. septembra 2014. godine Apelacionog suda u Bitolju, Presuda Rev.2 br. 13/2015 od 16. decembra 2015. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije.

****U tužbi koju podnosi tužilac kao treće lice – saputnik, protiv učesnika u saobraćajnoj nezgodi, on nema obavezu da dokazuje odgovornost učesnika – vozača vozila, budući da, u skladu sa članom 164. stav 4. Zakona o obligacionim odnosima, za štetu koju pretrpe treća lica imaooci motornih vozila odgovaraju solidarno, bez obzira na krivicu.***

Odredba člana 164. stav 4. Zakona o obligacionim odnosima upućuje na solidarnu odgovornost imalaca motornih vozila za štetu koju pretrpe treća lica, pri čemu oni odgovaraju nezavisno od svoje krivice. Takva solidarna odgovornost postoji i kod društava za osiguranje kod kojih su osigurana vozila, zajedno sa imaoocima vozila koja su učestvovala u saobraćajnoj nezgodi. Tužba trećeg lica za naknadu štete, po njegovom izboru, može biti podneta samo protiv jednog od solidarnih dužnika, ali i protiv svih učesnika u saobraćajnoj nezgodi. U ovakvom slučaju, kada je tužba podneta protiv više solidarnih dužnika, nije potrebno utvrđivati doprinos svakog od njih pojedinačno. Utvrđivanje doprinosa učesnika može biti predmet posebnog postupka između solidarnih dužnika.¹⁰⁾

****Tužilac, koji se kao saputnik na suvozačkom sedištu prevezio sa vozačem koji je bio pod dejstvom alkohola iznad dozvoljene granice i sa kojim je neposredno pre saobraćajne nezgode zajedno konzumirao alkohol, snosi potpuni doprinos povećanju štetnih posledica nezgode.***

Apelacioni sud u Skoplju ocenio je kao neosnovane žalbene navode tužioca, obrazlažući:

„Pravilno je prvostepeni sud utvrdio da je i sam tužilac bio pod dejstvom alkohola, što znači da nije smeo da se prevozi na suvozačkom sedištu, saglasno obavezi propisanoj članom 170. stav 1. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima, zbog čega ne može zahtevati naknadu štete od tuženih. Tužilac nije mogao da ne zna da se vozač nalazio u teškom alkoholisanom stanju, pa se, imajući u vidu da je postojala njegova volja i jasna namera, saglasio i sa svim štetnim posledicama koje su mogle proisteći iz vožnje u vozilu kojim upravlja vozač pod dejstvom alkohola.“¹¹⁾

Prvotужiteljka je, iako je znala da je vozač – njen suprug, sa kojim je bila na proslavi gde je konzumirao alkoholna pića (konjak), a potom zajedno sa većim društvom otišla u kafe-bar S. u S., gde je vozač nastavio sa konzumiranjem alkohola (štok), ipak pristala da se kao saputnik vozi magistralnim putem u vozilu kojim je upravljalo lice u teškom alkoholisanom stanju (4,39‰ alkohola u krvi). Navedene okolnosti predstavljaju razloge koji su je doveli u stanje da zadobije teške telesne povrede. Vrhovni sud Republike Makedonije ocenio je da su nižestepeni sudovi pogrešno primenili materijalno pravo kada su utvrdili doprinos prvotужiteljke nastanku štetnih posledica

10) Presuda Rev.2 br. 374/17 od 19. aprila 2018. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije.

11) Presuda P1-2956/12 od 22. novembra 2013. godine Osnovnog suda Skoplje 2, Presuda GŽ-4770/14 od 15. januara 2016. godine Apelacionog suda u Skoplju.

u visini od 50%, te je zauzeo stanovište da kod tužiteljke postoji veći stepen odgovornosti, izražen kroz doprinos u visini od 70%.¹²⁾

****Postoji doprinos pešaka nastanku saobraćajne nezgode kada se na obeleženom pešačkom prelazu nije kretao sa povećanom pažnjom, u situaciji kada su uređaji za davanje svetlosnih saobraćajnih znakova – semafori radili na režimu trepćućeg žutog svetla.***

Vrhovni sud Republike Makedonije ocenio je kao neosnovane navode iz revizije kojima se ukazuje na pogrešnu primenu materijalnog prava od strane nižestepениh sudova. U konkretnom slučaju, kod tužiteljke kao pešaka izostala je odgovarajuća pažnja i opreznost, posebno imajući u vidu da je privremeni režim saobraćajne signalizacije nalagao takvo ponašanje, pri čemu ona nije uočila nailazak vozila sa svoje leve strane. Postupajući na navedeni način, tužiteljka je kao pešak propustila mogućnost da opasnost uoči, spreči i izbegne, te je doprinela stvaranju opasne situacije u kojoj je došlo do saobraćajne nezgode i nastanka štetnih posledica. Stoga je, prema stanovištu ovog suda, pravilno što su nižestepени sudovi utvrdili doprinos tužiteljke u visini od 30% u nastanku saobraćajne nezgode i posledica koje su iz nje proistekle.¹³⁾

Zaključak

Ovaj rad analizira pravni okvir koji uređuje utvrđivanje doprinosa oštećenog nastanku štete u postupcima za naknadu štete i ulogu veštačenja u parničnom postupku prema pravnom sistemu Republike Severne Makedonije. U radu se razmatra pojam štete, procesne pretpostavke za podnošenje tužbe, kao i dokazna vrednost nalaza i mišljenja veštaka. Posebna pažnja posvećena je međusobnom odnosu sudske ocene i stručnih nalaza prilikom utvrđivanja odgovornosti i visine naknade štete. Analiza relevantne sudske prakse ukazuje na više praktičnih izazova. Sudovi se često suočavaju sa teškoćama u razlikovanju činjeničnih i pravnih pitanja prilikom ocene doprinosa oštećenog nastanku štete, naročito u predmetima saobraćajnih nezgoda koji uključuju upotrebu sigurnosnog pojasa, alkoholisanost putnika, pešake i treća oštećena lica. Sudska praksa potvrđuje da je ocena doprinosa oštećenog nastanku štete u krajnjoj liniji pravno pitanje koje je u isključivoj nadležnosti suda, dok veštačenje predstavlja samo pomoćno dokazno sredstvo. Neujednačenost sudske prakse u pogledu obima doprinosa oštećenog i korišćenja veštačenja može ugroziti pravnu sigurnost i predvidivost. U radu se zaključuje da je neophodno veće ujednačavanje sudske prakse. Buduća unapređenja trebalo bi da obuhvate jasnije kriterijume za ocenu doprinosa oštećenog, strože standarde za određivanje i vrednovanje rada veštaka, unapređenje obuke sudija za tumačenje stručnih nalaza, kao i razvoj doslednijih smernica zasno-

12) Presuda P4-835/19 od 4. februara 2020. godine Osnovnog građanskog suda u Skoplju, Presuda GŽ-958/21 od 26. avgusta 2021. godine Apelacionog suda u Skoplju, Presuda Rev.2 br. 19/22 od 22. februara 2023. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije.

13) Presuda Rev.2 br. 594/2021 od 8. februara 2022. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije.

vanih na sudskoj praksi. Takve mere doprinele bi jačanju pravne sigurnosti, unapređenju kvaliteta sudskog odlučivanja i obezbeđivanju pravične ravnoteže između prava oštećenih lica, tuženih i osiguravača.

Pregled korišćene literature i zakonskih propisa

1. Blasé F., Höttinger P.: Remarks on the Damages Provisions in the CISG, Principles of European Contract Law (PECL) and UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (UPICC), December 2004;

2. Bürgerliche Gesetzbuch, 1896 (new version by promulgation of 2 January 2002 I 42, 2909; 2003, 738; last amended by Article 2 (16) of the statute of 19 February 2007 I 122);

3. Code civil des Français, 1804 (Ordonnance n 2004-164 du 20 Feb.2004);

4. Das Schweizerische Obligationenrecht, 1911;

5. Klarić P.: Odštetno pravo, Zagreb, 2003;

6. Magnus U.: The reform of German tort law (Working paper No: 127), Barcelona, 2003;

7. Salma J.: Obligationo pravo, Novi Sad, 2007;

8. Vuković M.: Odgovornost za štete, Zagreb, 1971;

9. Anti O.: Obligationo pravo, Beograd, 2009;

10. Galev G., Dabovi_ Anastasovska J.: Obligationo pravo, Skopje, 2008;

11. Zakon za obligacioni odnosi (Sl.vesnik na R.Makedonija br.18/01, 4/02, 84/08, 81/09);

12. Presuda GŽ-1942/15 od 7. decembra 2015. godine Apelacionog suda u Bitolju;

13. Presuda Rev.2 br. 267/2016 od 31. maja 2018. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije;

14. Presuda P-152/10 od 25. maja 2010. godine Osnovnog suda u Strugi;

15. Presuda GŽ-2978/13 od 17. decembra 2013. godine Apelacionog suda u Bitolju;

16. Presuda Rev.2 br. 228/14 od 3. februara 2015. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije;

17. Presuda GŽ-2005/14 od 10. septembra 2014. godine Apelacionog suda u Bitolju;

18. Presuda Rev.2 br.13/2015 od 16. decembra 2015. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije;

19. Presuda Rev.2 br. 374/17 od 19. aprila 2018. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije;

20. Presuda P1-2956/12 od 22. novembra 2013. godine Osnovnog suda Skoplje 2;

21. Presuda GŽ-4770/14 od 15. januara 2016. godine Apelacionog suda u Skoplju;

22. Presuda P4-835/19 od 4. februara 2020. godine Osnovnog građanskog suda u Skoplju;

23. Presuda GŽ-958/21 od 26. avgusta 2021. godine Apelacionog suda u Skoplju;

24. Presuda Rev.2 br. 19/22 od 22. februara 2023. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije;

25. Presuda Rev.2 br. 594/2021 od 8. februara 2022. godine Vrhovnog suda Republike Makedonije.

DETERMINING THE CONTRIBUTION OF THE INJURED PARTY IN COMPENSATION PROCEEDINGS WITH CHARACTERISTIC EXAMPLES FROM COURT PRACTICE

Abstract

This paper analyzes the legal framework governing the determination of the injured party's contributory negligence in compensation claims and the role of expert evidence in civil proceedings under the legal system of the Republic of North Macedonia. It examines the concept of damage, the procedural requirements for filing a claim, as well as the evidentiary value of expert opinions. Particular attention is given to the interaction between judicial assessment and expert findings in determining liability and the amount of compensation. The analysis of relevant case law reveals several practical challenges. Courts frequently face difficulties in distinguishing between factual and legal issues when assessing contributory negligence, especially in traffic accident cases involving seat-belt use, intoxicated passengers, pedestrians, and third-party victims. The jurisprudence confirms that the assessment of contributory negligence is ultimately a legal question reserved for the court, while expert evidence serves only as an auxiliary evidentiary tool. Inconsistencies in judicial practice regarding the extent of contributory negligence and the use of expert opinions may undermine legal certainty and predictability. The paper concludes that greater harmonization of judicial practice is necessary. Future improvements should include clearer criteria for assessing contributory negligence, stricter standards for the appointment and evaluation of expert witnesses, enhanced judicial training in the interpretation of expert findings, and the development of more consistent case-law guidelines. Such measures would strengthen legal certainty, improve the quality of judicial decision-making, and ensure a fair balance between the rights of injured parties, defendants, and insurers.

Key words: contributory negligence, damage compensation, traffic accidents, recourse claims, legal certainty, rule of law